

Operace a boj bez dočasného použití jaderných zbraní

Podplukovník Karel Pezl

V posledním období se u řady západních čelních vojenských představitelů objevily názory na posílení konvenčního charakteru příští války, to je v podstatě na vedení ozbrojeného zápasu v určité, časově omezené etapě, bez použití všech druhů jaderných prostředků.

Proti snahám západních militaristů, jednoznačně vyjádřených von Haselem (13. 11. 1963 Süddeutsche Zeitung ve stati Současná politika NSR) v třetí zásadní tezi branné politiky NSR, „že útok nepřítele nemůže být odražen jen konvenčními zbraněmi a že o použití jaderných zbraní musí být rozhodnuto nejpozději do jedné hodiny“, prohlašuje vrchní velitel vojsk NATO generál L. Lemnitzer, „že by bylo mylné se domnívat, že by se zcela automaticky použilo jaderných zbraní“ v případě vojenského konfliktu v Evropě“ (3. 12. 1963).

Obdobně i ohlasy v americkém tisku na rozpravu Mc Namary (20. 11. 1963) při projednávání vojenského rozpočtu USA (kde vycházel ze závěrů, že v připravenosti strategických raketových prostředků předběhly USA SSSR a že i počet konvenčních vojsk NATO ve střední Evropě zabezpečuje potřebnou převahu nad komunistickou vojenskou silou), zdůrazňují, že ne každý konflikt bude stát USA za nukleární válku, zejména ne tehdy, kdyby tento narušil plně zájmy USA.

Tyto teorie získávají nové příznivce, zejména v kruzích válečného průmyslu, neboť poskytují příznivé perspektivy pro rychlejší rozvoj **konvenčního válečného průmyslu**, bez finančních ztrát v oblasti raketového jaderného potenciálu. Jsou též injekcí k oživení celé oblasti klasického válečného průmyslu.

Daleko nebezpečnější na celé této teorii je však její hlubší cíl — tj. **zvýšení operačně strategického účinku překvapivého jaderného úderu** té strany, která by teorií války bez jaderných zbraní uvěřila a trvale nepřipravovala se na překvapivý jaderný úder.

Přesto však je správné, aby i v naší teorii došlo k promyšlení zvláštností charakteru počátečního období války, v jehož průběhu by nebylo použito jaderných prostředků.

Tato skutečnost bude reálnější tehdy, jestliže zostření koaličních vztahů povede k nutnosti řešit rozpory ozbrojeným bojem na omezeném válčišti a spolu s vnitřními rozpory a nepevnou stabilitou vojenskopolitického uskupení agresora se nevytvoří celkové podmínky pro použití nejničivějších zbraní. Bude to v případě, kdy jednotlivé strany koalice v určitém období se budou domnívat, že jsou svými silami s to zavléci celou koalici do války, aby vyřešili specificky vlastní ekonomickopolitické problémy a přitom samy nemají jaderné prostředky napadení, nebo jejich zásoby nejsou s to zabezpečit vedení ozbrojeného zápasu.

Reálně je však válka bez jaderných zbraní prakticky nemyslitelná. Sama existence těchto prostředků na obou stranách v dostatečném množství donutí v určité etapě války, kdy koalice je v kritické situaci použít s rozhodností jaderných prostředků jako „východiska a záchrany“ svého společenského zřízení.

Příští válka, pokud by světové síly nebyly s to jí zabránit, měla by dořešit rozpornost světových společenských soustav a likvidovat kapitalismus jako společenskou formaci vcelku. Proto její charakter i cíle by byly od samého začátku podřízeny této skutečnosti a nutně by přešla na globální, raketovou jadernou válku.

Není vyloučeno, že koalice NATO, a zejména NSR, nepočítá v počátečním období s operacemi bez použití jaderných zbraní. I na tuto variantu musí být naše ozbrojené síly připraveny.

Operace a boj svazků v etapě, kdy nedošlo k použití jaderných prostředků žádnou z válčících stran, bude především charakterizován těmito základními rysy:

1. **Obě strany, přestože používají pouze klasické prostředky, uskutečňují trvale všechna opatření k okamžitému přechodu k použití jaderných zbraní.**

Tato skutečnost je rozhodujícím rysem této etapy a z ní prakticky vyplývají všechna opatření i materiálně technického charakteru.

2. **Snižuje rozmach operace a tempo boje, protože nejsou rozhodné prostředky ničení.**

2. Zvyšuje se význam palby klasickými prostředky, zejména tankových vojsk, letectva, raket s tříštivými hlavicemi a dělostřelectva, které musí v celém rozsahu ničit nepřitele na bojišti.

4. Dojde k změnám v proporcích materiálního i zdravotnického zabezpečení. Zatímco podstatně se zvýší spotřeba střeliva, dojde k částečnému snížení spotřeby PHM i nižším a jednodušším zdravotnickým ztrátám.

K jednotlivým rysům chci rozvést tyto myšlenky:

Ad 1. TRVALÉ NEBEZPEČÍ PŘECHODU K JADERNÉ VÁLCE

Boj v této etapě bude veden se vši rozhodností a s dovedným využitím všech prostředků klasického ničení. Přesto však zdaleka nebude souhlasný s charakterem operací z konce Velké vlastenecké války, neboť nad bojujícími vojsky i hlubokým týlem stále visí Damoklův meč jaderné raketové války.

Tato skutečnost především ovlivní trvale operační plánování.

Nebezpečí použití jaderných zbraní je v této etapě bezprostřední. Podstatně vzrůstá i pravděpodobnost přechodu k jaderné válce „cestou náhody“. V bojových sestavách všech stupňů jsou raketové prostředky a rakety s jadernými hlavicemi, jako příprava k odrazení jaderného úderu.

Nelze totiž předpokládat, že kterákoli ze stran se vzdá raketových jednotek, rozpustí je nebo nevyvede na bojiště. Již proto sama jejich existence je zárodkem jejich reálného nasazení.

Nebezpečí narůstá též proto, že tato skutečnost nás nutí zasadit všechny prostředky průzkumu a ničení i v této etapě na bojišti k okamžitému jejich ničení všemi klasickými prostředky. Právě při tomto ničení výbuch jaderných hlavic, který v této variantě z náhody je povýšen téměř na pravděpodobnost,

bude přechodem k použití jaderných zbraní **bez omezení** ve všech jejích kategoriích (taktické, operačně taktické, strategické) i bez omezení prostorů.

I v období boje bez použití jaderných zbraní zůstávají raketové jednotky, útvary a ostatní nosiče trvale **hlavním** objektem průzkumu a ničení všech druhů vojsk. Budeme proto věnovat zvýšenou pozornost jejich skrytému manévru a trvalé pohotovosti k přechodu k použití jaderných zbraní. Musíme zvážit i efektivnost jejich bojového nasazení — zejména taktických zbraní, při použití konvenční tříštivotrhavé nálože. U operačně taktických prostředků nebude účelné počítat vůbec s jejich použitím s klasickou náplní.

Přesto štáby musí být připraveny, aby v kterémkoli okamžiku (na rozkaz) byly s to neefektivněji využít přechodu k použití jaderných prostředků pro splnění cíle operace.

To bude nejobtížnější a nejnáročnější úkol pro štáby, neboť kromě řízení boje klasickými prostředky je nutné vidět neustále přípravu k přechodu k jaderné válce. Zvyšuje se náročnost na průzkum, který trvale musí poskytnout dostatek podkladů pro neefektivnější použití jaderných prostředků. Forma přechodu k použití jaderných prostředků musí využít moment překvapení v plné efektivnosti k vybojování rozhodující jaderné převahy. K jadernému charakteru boje se přejde rozsáhlým, daleko mohutnějším, časově sladěným hromadným prvním jaderným úderem, který bude charakterizován již **plným** rozvinutím všech nosičů na bojišti. Bude daleko větší množství cílů v bližší vzdálenosti fronty, což vyplývá z možnosti obou stran bez větších obtíží soustředit a přesunout operační zálohy na směry a do prostorů rozhodujících operací.

Trvalá připravenost k plnění úkolu v hromadném jaderném úderu vyžaduje, aby štáby nepřetržitě operativně velely všem útvarům a svazkům jaderného napadení, zabezpečily včasny jejich manévry v operaci, věnovaly zvýšenou pozornost utajení těchto prostředků na bojišti, organizovaly trvalé bojové zabezpečení, zvláště prostředky PVO a zabezpečily pevnou a nepřetržitou technickou pohotovost raket k palbě. Přitom narůstá význam dostatečné zásoby kilometrů pro přepravu u všech raket vzhledem k možnosti delších jejich přesunů do doby vlastního použití.

Nepřetržitá úhroza použití jaderných zbraní nutně musí vést k trvalému vytvoření takových podmínek, aby v kterýkoli okamžik přechodu k jaderné válce nebyly v uskupení vlastních vojsk vytvořeny možnosti pro jejich hromadné vyřazení. Znamená to, že je nutné řešit rozpornost mezi potřebou v období boje pouze klasickými prostředky soustřeďovat vojska, zejména prostředky palebného ničení, na rozhodující prostory bojové činnosti a nebezpečím jejich vyřazení při přechodu k boji s použitím ZHN. I při uskupování vojsk je třeba počítat s úhrozu jaderných úderů nepřítele. V dosavadních normách rozmístování vojsk a v požadavku na jejich rozptýlení nebudou rozdíly proti současnému jejich chápání.

Nebezpečí použití jaderných zbraní nepřítelem vyžaduje od štábů i v této etapě trvale a se vši důsledností organizovat všechna opatření k rychlému obnovení bojeschopnosti vojsk pro případ jejich napadení jadernými údery. I když tato etapa bude do určité míry zjednodušovat bojovou činnost vojsk zejména tím, že nebude rozhodování ovlivňovat radiační situace v prostorech bojové činnosti a ani stav ozáření vojsk, je nutné **prakticky provádět** všechna opatření komplexní OPZHN vojsk. Bude nutné rozvinout vojskovou radiační hláskou síť,

udržovat v činnosti opatření radiačního a chemického průzkumu, mít připravena opatření k likvidaci následků po napadení vojsk tak, aby všechna tato opatření mohla být bez ztráty času uvedena do plné pohotovosti a realizována vojsky.

Ad 2. ROZMACH OPERACE

Skutečnost, že do boje v této etapě nezasáhly nejničivější prostředky, sama o sobě nás nutí k rozumné úvaze o možnostech rozmachu operace bez použití jaderných zbraní.

Jestliže za použití jaderných zbraní pozemní vojska využívají rozhodujícího prostředku ničení nepřítele — jaderných úderů a jejich činnost na bojišti se prakticky „omezují“ na dokončení zničení nepřítele a využití výsledků jaderných úderů, liší se podstatně charakteristika bojů bez použití jaderných zbraní od vžitých názorů.

Klasickými prostředky je prakticky nutné „rozstřílet“ nepřítele, aby bylo možné považovat ho za zničeného a ovládnout výhodné terénní prostory. To znamená, že tento úkol vyžaduje od vojsk daleko vyšší úsilí a je podstatně náročnější na čas. Zatímco 3—5 jaderných úderů prakticky sníží bojeschopnost svazku tak, že lze účinně a v krátké lhůtě dokončit jeho rozbití ve vysokém tempu, žádný z klasických prostředků ničení neumožní splnit tento úkol v tak krátkém čase. Obtížnost palebných úkolů je prohloubena nemožností soustředit klasické prostředky k dosažení požadovaných hustot, vzhledem k úhroze jejich vyřazení při přechodu k použití jaderných zbraní.

Výrazem těchto omezených možností ničení bude logicky prodloužení doby potřebné pro splnění postupných úkolů i omezení tempa operace, které umožní nepříтели vcelku při vysoké manévrovosti soudobých armád podstatně rychleji reagovat na taktické i operační úspěchy, výhodně přesunout druhé sledy a zálohy, snáze vyrovnat nepříznivý poměr sil na rozhodujících úsecích a tím omezit manévrový charakter operací.

Tím ovšem efektivnějších výsledků může být dosaženo v období přechodu k použití jaderných prostředků. Vzhledem k dosavadnímu charakteru operací můžeme vytvořit daleko příznivější podmínky pro vyřazení rozhodujících uskupení a tím dosáhnout neobyčejně vysokých temp a vysoce manévrového charakteru operace. Proto období po přechodu bude charakterizováno nejrozhodnějším úsilím o dosažení bližších cílů války ve velmi omezené době. Dosud méně dynamické uskupení vojsk vytvoří samo o sobě předpoklady pro smělejší operace. Při nich dojde k ničení větších uskupení v prostoru, který je blíže frontě, se současnými hlubokými čelními roztínajícími údery do operační hloubky, k maximálnímu využití výsledků hromadného jaderného úderu. Proto zvláštní význam před etapou přechodu k použití jaderných zbraní má včas soustředit početné tankové svazky a výsadky k daleko rozhodnějšímu využití změn charakteru ozbrojeného zápasu.

Ad 3. VÝZNAM PALBY

Palebné možnosti působení na nepřítele se podstatně snižují a to jak co do rozsahu ničení, tak zejména v hloubce působení a možnosti manévru palbou.

Raketové jaderné prostředky taktického charakteru umožňují veliteli svazku ničit nepřítele do hloubky 25—40 km, na plochách (jednou salvou) 3—5 km² a dávají možnost manévrovat palbou do celé šířky pásma divize. Operačně taktické prostředky umožňují veliteli armády vést boj do hloubky 100—200 km a na

plochách jednou salvou 20—30 km² a vytvořit předpoklady pro rozsáhlý manévř pozemními silami k využití ničivých výsledků jaderných zbraní. Všechny tyto možnosti jsou v operaci bez použití jaderných zbraní podstatně sníženy a vyžadují základní změny, zejména v manévru k palebnému ničení nepřítele a ne již jen k využití výsledků ničení.

Tyto možnosti palebného ničení jsou podstatně omezeny jak co do hloubky, kde nepřesahují 20 km, i co do plochy, kdy v jednom palebném přepadu jsou prakticky omezeny u svazku minimálně na 0,5 km².

Tím obtížnější a tedy i pomalejší bude proces palebného ničení nepřítele — viz přílohu 1.

Štáby musí věnovat podstatně větší pozornost palbám k zničení hlavního uskupení nepřítele klasickými prostředky bez jejich nebezpečného hromadění v omezených prostorech. Efektivnost ničení klasickými prostředky, zejména dělostřelectvem ze zakrytých palebných postavení, bude trvale snížena snahou nepřítele zabránit soustřeďování a hromadění svých vojsk a techniky, čímž se snižuje i celkové procento umlčování a ničení.

Účelnější bude proto využívat především přímé palby, zejména tanků.

Možnost palebného působení se proti boji s jadernými prostředky, který je rozložen do celé operační hloubky, maximálně snižuje a omezuje na blízké působení s maximálním účinkem do hloubky 10—15 km od linie fronty. To nutně ovlivňuje i zvýšení významu druhých sledů a záloh, které při tomto charakteru boje mají větší důležitost zejména proto, že prostředky jejich ničení do doby nasazení jsou velmi omezené (prakticky pouze letectvo a omezená část tříštivých raket nebo dělostřelectva) a tak mohou s větší pravděpodobností zasáhnout účinně do boje.

V tomto období vzrůstá význam pozemních vojsk, zvláště tankových svazků a útvarů dostatečně palebně silných pro samostatný boj i vybavených potřebným dostřelem jak při přímém ničení nepřítele, tak i při využití střelby ze zakrytých palebných postavení na plné dálky k dosažení potřebných minimálních hustot k umlčování nepřítele. Vyrůstají nároky na klasické dělostřelectvo s větším dostřelem i účinkem (kanónové) — zvyšování ráží pro ničení nepřátelských raketových útvarů i k ničení hlavních objektů v sestavě nepřítele. Jejich efektivní využití vyžaduje i daleko vyšší spotřebu klasického střeliva, zvýšení denní spotřeby a tím i daleko vyšší požadavky na přísun munice. Tento úkol je velmi obtížné řešit stávající kapacitou dopravních útvarů svazků a armády. Proto je nutné maximálně využívat ekonomické metody střelby při umlčování nepřítele, zejména paleb na nejvhodnějších dálkách střelby, přičemž i u klasického dělostřelectva (zvláště kanónového) bude často účelné využít přímé střelby při ničení tankových jednotek.

Podstatně narůstá význam letectva jako jediného prostředku velitele armády, který je schopen působit na hloubku nad 40 km a bojovat se zálohami a druhými sledy rozmístovanými v hloubkách nad účinný dostřel hlavního dělostřelectva. Podstatně vzroste potřeba letectva na podporu boje pozemních vojsk, kromě trvalého úkolu vyhledávat a ničit prostředky raketových jednotek a útvarů, které se budou rozmísťovat a přesunovat ve větších hloubkách než při bojovém zasazení. Letectvo bude mít možnost působit s větší účinností především z důvodů nižšího tempa operace, jemuž bude odpovídat méně náročný letištní manévř, ale především proto, že dočasně nebude letectvo vystaveno nejrozsáhlejším

ztrátám na letištích od jaderných prostředků nepříteli. I pro použití ostatních druhů vojsk vyplývá z dané etapy určitá specifická, která však závažněji neovlivní bojovou činnost, ale je právě vyvolána některými z uvedených koncepčních rozdílů.

Ad 4. MATERIÁLNĚ TECHNICKÉ A ZDRAVOTNICKÉ ZABEZPEČENÍ

Charakter této operace ponese s sebou i závažné proporcionální změny v oblasti materiálně technického a zdravotnického zabezpečení.

Zvýšený význam klasické palby podstatně zvyšuje nároky na zabezpečení střelivem všech ráží, zvláště pak dělostřeleckou municí. Zde proti dosavadním normám je nutné počítat nejméně s 2—3násobnou spotřebou, aby bylo možné plnit alespoň základní palebné úkoly.

I když se uvolní část tonáže pro PHM, jejíž spotřeba se vzhledem k snížení tempa operace částečně sníží, bude jako základní problém včasné zásobení transportem munice. Zde musíme vzít v úvahu dosavadní složení vezených zásob a zvýšit kapacitu dělostřelecké, zejména kanónové munice.

Zdravotnické zabezpečení nebude natolik exponované. Podstatně se sníží hromadné ztráty, nebude nutné řešit likvidaci početných kombinovaných ztrát v omezeném čase, a v zásadě dojde i k přesunu oblasti zdravotnických ztrát bezprostředně do prostoru bojové činnosti vojsk, do hloubek do 5—10 km od linie fronty. I samotný charakter zdravotnických ztrát se změní — bude jednodušší. Odpadnou komplikovaná zranění způsobená kombinovanými účinky jaderných prostředků.

Technické zabezpečení bude jednodušší. Sníží se tempo operace, bude menší manévrovost a nebude nutné řešit vyprošťování a likvidaci technických ztrát po jaderných úderech. V poměru kvality ztrát znamená toto období zvýšení počtů běžných a středních oprav na úkor generálních a nenávratných ztrát. Tím bude i možné lépe využít kapacitu dílenských prostředků, které budou moci relativně déle pracovat na jednom místě a sníží se tak ztrátové doby pro nezbytný jejich manévry.

Při těchto úkolech musíme však trvale řešit všechna opatření, zabezpečující životnost týlu při přechodu na použití jaderných zbraní tak, abychom byli okamžitě schopni zabezpečit vojska při přechodu k dynamickému charakteru boje při použití jaderných zbraní.

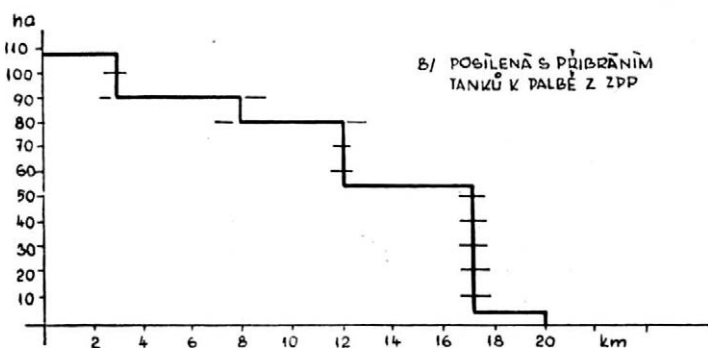
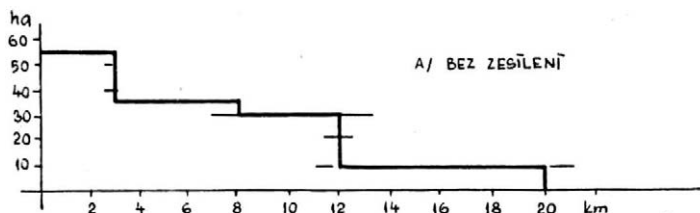
Zvláštní místo bude mít i raketový týl, který musí připravit trvalé podmínky pro dostatečné zabezpečení raketových útvarů a svazků raketami s jadernými hlavicemi pro okamžitou schopnost jejich použití. Ve větším rozsahu bude muset zajistit i možnost palby tříštivotrhavými raketami oddílů vojenských raket, kde jejich spotřeba vzroste až trojnásobně. Při určení kapacity montážních částí je nutné vzít v úvahu nutnost prodlužování norem proběhu smontovaných a dále vezených raket jak u útvarů, tak v dopravních částech raketového týlu.

Skrytý manévry raketovými týlovými útvary, zabezpečující jejich plné rozvinutí a přechod na práci s plnou kapacitou je důležitým úkolem vyšších štábů i v tomto období.

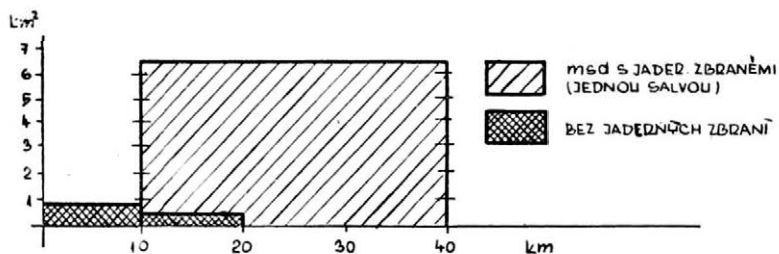

Operace a boj bez dočasného použití jaderných zbraní bude mít tedy řadu zvláštností, charakteristických rysů, které v některých směrech zjednoduší, v jiných zase ztíží bojovou činnost vojsk i štábů. Rozhodující bude však, abychom

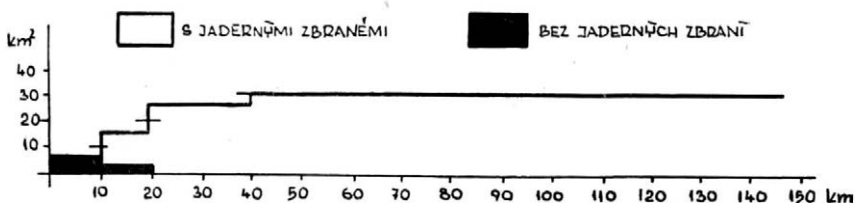
S C H Ě M A
PŘEHLED MOŽNOSTÍ HLAVNÍHO DĚLOSTŘELCTVA
/ ORIENTAČNĚ /

PŘEHLED MOŽNOSTÍ / ORIENTAČNĚ /

PŘEHLED MOŽNOSTÍ A: /JEDNOU SALVOU - ORIENTAČNĚ/

učinili taková opatření, která umožní okamžitý přechod na použití jaderných zbraní.

V každém ozbrojeném konfliktu v soudobé etapě, ať vznikne na jakémkoli stupni a kdekoli na světě, jsou přímé zárodky raketové jaderné globální války.

Proto i z hlediska přípravy vojsk a štábů je především nutné i nadále prohlubovat dokonalé zvládnutí soudobých operací za použití jaderných zbraní. Současně musíme promýšlet, zvažovat a získat i některé praktické poznatky z operace, ale hlavně boje bez použití jaderných zbraní.

V příspěvku jsem ukázal jen na základní problémy a specifické rysy této etapy v boji a operaci.

*K některým otázkám přípravy vojsk k vedení bojové činnosti klasickými prostředky *)*

Plukovník Augustin Procházka, plukovník Juraj Repčín

V souvislosti s úkoly RMNO pro bojovou a politickou přípravu na výcvikový rok 1964, který mimo jiné nařizuje „věnovat zvýšenou pozornost procvičování způsobu přípravy a vedení operace a boje pouze klasickými prostředky a zvládnout metody rychlého přechodu k aktivní bojové činnosti s použitím jaderných zbraní“, vzniká řada názorů na plnění tohoto úkolu. Jde především o ujasnění zásad plánování bojové činnosti a způsob přípravy vojsk k plnění tohoto úkolu.

Abychom dospěli ke správným závěrům, ovlivňujícím přípravu vojsk, musíme si nejprve uvědomit podmínky, za kterých může dojít k bojové činnosti bez použití jaderných prostředků. Podle našeho názoru může k této bojové činnosti dojít při zahájení války, zejména v prvních dnech vzplanutím nenadálého konfliktu, při kterém bude použito pozemních i vzdušných sil v pohraničním pásmu a bude-li situace natolik nejasná, zda sražení přeroste ve všeobecný válečný konflikt, ve kterém k dosažení rozhodujících cílů by bylo rozhodně použito jaderných zbraní.

K bojové činnosti pouze klasickými prostředky může dojít na určitých směrech i v tom případě, bude-li i v celku operace a boj probíhat za použití jaderných zbraní. Půjde zejména o takové směry bojové činnosti, které z hlediska dosažení cílů operace budou mít pro obě strany podřadný význam. Soudobé operace budou se rozvíjet krajně nerovnoměrně při náhlých změnách celkové situace. Vzájemné hluboké vklínění uskupení vojsk obou stran povede k tomu, že na některém směru se bude útočit, na jiném směru odrážet protizteče či protiúderu anebo části sil přejdou do dočasné obrany. To vše povede k nerovnoměrnému použití jaderných zbraní a často k nutnosti bojovat na některém směru pouze klasickými prostředky.

Nelze vyloučit ani takový případ, kdy bojová činnost bude probíhat v rozsáhlém horském a zalesněném terénu, který značně ztíží průzkum vhodných cílů pro efektivní využití jaderných zbraní.

Použití jaderných zbraní může být v řadě případů omezeno politickými a ekonomickými důvody.